

Demirkan kararının ardından: vize muafiyeti süreci şimdi başlamalı

24 Eylül 2013

Bu sabah, Avrupa Adalet Divanı (AAD) bu yıl göreceği en önemli davalardan birisi için kararını verdi. Bu, Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz seyahat imkanı için önem arz eden bir karardı.

Davanın merkezinde, 2007 yılı Ekim ayında Ankara'daki Alman Büyükelçiliğine vize için başvuran 20 yaşında Mersinli bir Türkiye vatandaşı olan Leyla Ecem Demirkan bulunuyordu. Başvurusu reddedildi. O da 1963 yılında imzalanan Türkiye-AB Ortaklık Anlaşmasından doğan haklar çerçevesinde Almanya'nın Türkiye vatandaşlarından talep ettiği vizenin zaten usulsüz olduğunu savunarak mahkemeye başvurdu. Avrupa Adalet Divanına kadar ulaşan dava neticesinde talebi reddedildi.

Mahkeme sözleşmenin taraflarının 1963 Ortaklık Anlaşmasını ve 1970 Ek Protokolünü hazırladıklarında, ilgili hükümlerin Leyla'ya ve diğer Türkiye vatandaşlarına bugün Almanya'ya vizesiz giriş hakkını sağlayacak genişlikte olmasını istediklerine dair herhangi bir belirtinin olmadığına hükmetti. Mahkeme AB-Türkiye ortaklık hukukunun AB Anlaşmalarında olduğu gibi yorumlanacak olması durumunda Leyla'nın vizesiz giriş hakkını elde edeceğini kabul etti. Ancak, yerleşmiş olan AAD içtihadına göre, ortaya çıktıkları yasal düzenlemeler farklı maksatlar içeriyor ise aynı terimler başka anlamlara sahip olabilirler. Ortaklık Anlaşması ve AB Anlaşmalarında durum böyle.

Şimdi ne olacak? Türk hükümeti AB ülkelerine vizesiz geçiş hedefine nasıl erişecek?

Belirtmekte fayda var ki, Leyla davayı kazanmış olsaydı dahi, bu Türkiye vatandaşlarına tüm AB ülkelerine vizesiz geçiş hakkı getirmeyecekti. Türkiye vatandaşları yalnızca 11 AB ülkesine vizesiz geçiş hakkı kazanacaktı. Vize koşulları diğer 17 Avrupa ülkesinde - Yunanistan, Bulgaristan ve Avusturya da dâhil olmak üzere - aynı kalacaktı. Türk vatandaşları bu ülkeleri ziyaret etmek için vizeye ihtiyaç duyacaklardı. Bu ülkelerden araba, otobüs veya tren ile transit geçiş yapma ihtiyaçları olduğunda yine vize almaları gerekecekti. Bu nedenle, en iyi senaryoda bile Türk hükümeti 28 AB ülkesinin tamamı ve Schengen bölgesine vize muafiyeti amacına ulaşmak için diplomatik becerilerini kullanarak müzakere etmek zorunda kalacaktı.

Hükümet için en yapıcı yaklaşım önümüzdeki birkaç hafta içinde AB ile bir vize muafiyeti süreci başlatmak olacaktır. Ülkeye geçen yıl önerilen vize muafiyeti sürecine göre vizesiz seyahat hakkına erişmek için Türkiye bazı şartları yerine getirmeli. Bunlar arasında sınır yönetimi, iltica politikası ve özellikle Türkiye üzerinden yasa dışı göçü engellemeye yönelik adımlar bulunmakta. Vize muafiyeti diyalogu başlatmak için Türkiye'nin bir de AB ile geri kabul sözleşmesi imzalaması ve bunu diyalog sürecinde uygulamaya koyması gerekmektedir.

Türkiye bu güne kadar kararsız davranmaktaydı. Türkiye'nin bazı şartlar konusunda ve özellikle geri kabul sözleşmesi konusunda endişeleri var. "Cutting the Visa Knot: How Turks can travel freely to Europe (Vize Kördüğümünü Çözmek: Türkler Avrupa'ya Nasıl Serbestçe Seyahat Edebilir?" (21 Mayıs 2013) raporumuzda, Türkiye'nin endişelerini ele alarak ilerlemeye yönelik bir yol önerdik.. Türkiye'nin AB'nin teklifine yapıcı bir yanıt vermesi gerektiğini, bazı şartları reddederken AB'nin taviz veremeyeceği bazı şartları mesela geri kabul sözleşmesini, kabul etmesi gerektiğini savunduk.

Türkiye, eğer sözleşmeyi imzalarsa AB'ne Türkiye üzerinden ulaşan binlerce yasa dışı "üçüncü ülke vatandaşı göçmeni" – Afgan, Pakistanlı, Suriyeli, Iraklı – geri almak zorunda kalacağından korkuyor. Oysaki sözleşme kapsamında Türkiye onları yalnızca *sözleşmenin yürürlüğe girmesinden üç yıl sonra* geri almak zorunda kalacak. Yani, Türkiye vize diyalog sürecinde ne kadar yabancı göçmeni geri alacağına kendisi karar verecek. Ukrayna deneyimi de aynı şeyi gösteriyor. Türkiye gibi Ukrayna da yasa dışı göçmenler için transit bir ülke. 2008 yılından beri AB ile geri kabul sözleşmesi var. Geçiş sürecinin tamamlanmasından sonraki birinci yılda 398 üçüncü ülke vatandaşı Ukrayna'ya iade edildi. 2011 yılında bu rakam daha da azaldı: 243 üçüncü ülke vatandaşı. 2012 yılında, iade edilen üçüncü ülke vatandaşı sayısı 108'e düştü.

Her halükârda, AB'nin de şimdi bazı adımlar atması gerekiyor. Demirkan kararı muhakkak Türkiye'de hayal kırıklığına yol açacaktır. AB hükümetleri Türkiye halkına vizesiz seyahat arzularını ciddiye aldıklarını göstermeli. Bu konuda bazı AB üye ülkeleri öncülük yapmalı ve Türkiye'den gelen vize başvurularının reddedilme oranlarının yüzde 1'in altında olduğu İtalya ve Yunanistan'ı örnek alarak mümkün olduğunca az sayıda Türk vatandaşının vize başvurusunu reddetmelidirler. Tüm AB üye ülkeleri Türkiye vatandaşlarına verdikleri vizeler arasında 5 yıla kadar geçerli olabilen çoklu giriş vizelerinin oranını arttırılmalıdır. Her vize başvurusunda kişisel olarak başvuru kuralı gibi şartlar kaldırılmalı.

Üye ülkeler ve AB Komisyonu artık AAD'nin 2009 Soysal kararına uyum konusunu ciddi bir şekilde ele almalıdırlar. Resmi olarak bu karara uyan üç AB ülkesi, hizmet verme amaçlı seyahat eden Türkiye vatandaşlarının vize almaları gerekmediğini ispatlamak için yerine getirmeleri gereken şartları esnetmelidirler. Diğer üye ülkeleri de bu konunun kendi durumlarını nasıl etkilediğini inceleyerek vize kurallarını bu doğrultuda değiştirmeliler. AB Komisyonu da bu konular üzerine bağımsız bir inceleme yapmalı.

Demirkan davası gösterdi ki Türkiye ve AB yerleşme ve hizmet sağlama özgürlükleri konularındaki kısıtlamalarının zamanla ortadan kaldırılması için bir program belirleme konusunda Ortaklık Sözleşmesinden doğan sorumluluklarına uygun olarak hareket etmemişlerdir. Bu ay Ortaklık Sözleşmesi 50'nci yıldönümüne ulaşmışken, artık bu hukuki taahhütu hayata geçirmeye yönelik harekete geçmek siyaseten önemli ve uygun bir jest olur.